

„A helyes természeti erőforrásgazdálkodás lehetőségei - Gazdasági fejlődés és környezeti haszon” Panelbeszélgetés konzekvenciái

HORECZKI RÉKA: tudományos munkatárs; ELKH KRTK Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22; horeczki.reka@krtk.hu; <http://orcid.org/0000-0003-3131-681X>

PÓLA PÉTER: tudományos munkatárs; ELKH KRTK Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; pola.peter@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0003-3169-2874>

A Falukonferencia harmadik napján tartott panel a helyes természeti erőforrás-gazdálkodás lehetőségeit vizsgálta, a helyi erőforrások feltárásával, hasznosítási, lehetőségeivel foglalkozott. A panelbeszélgetés egy rendkívül konfliktusokkal terhelt terület regionális fenntarthatósági aspektusait járta körül. A délelőttöt a szervezők gondolatébresztőnek szánták, egyfajta újításnak a konferencia keretein belül.

A panelbeszélgetés résztvevői voltak:

SALLEE-KERESZTURI BARBARA, humánökológus, oktató-tanácsadó, BARKE Iris Kft. ügyvezetője.

PÓLA PÉTER, tudományos munkatárs, ELKH KRTK Regionális Kutatások Intézete.

KOVÁCS TIBOR, zoológus, természetvédelmi szakértő, Magyar Biodiverzitás-kutató Társaság elnöke.

DUKAY IGOR, természetvédelmi szakértő, RENATUR ügyvezetője.

TÖRJÉK GÁBOR, villamosmérnök, Egyesület Madocsáért elnöke.

A helyes természeti erőforrás-gazdálkodás során számos olyan nehézség merül fel, amelynek megválaszolása során gyakran újabb és újabb kérdések merülhetnek fel, s számos konfliktusforrással találkozhatunk. Gyakori vita már az is, hogy a természeti elemeket lehet-e erőforrásként kezelni, s ha igen milyen mértékben és módon. Nincs egyértelmű válasz arra vonatkozóan sem, hogy ki dönthet ezekről a kérdésekről, a természeti elemek „tulajdonosa”: az állam, az önkormányzat vagy az adott terület fenntartója, esetleg mindenki/bárki más? A természeti elemek erőforrásként való kezelése során megjelenő gazdasági haszon élvezői, valamint a felhasználásuk során

keletkezett konfliktusok, illetve a károk elszenvedői többségében nem azonos halmazt képviselnek. Mi történik, ha mindezen kérdést egyként kezelünk, az ökoszociális piacgazdasági modellt alapul véve? Megjelenhet-e egyszerre az ökológia, a méltányosság és a hatékonyság, ha a gazdaság működését vesszük alapul? Mit jelenthetnek a reális társadalmi igények a természeti erőforrások kezelése, felhasználása során?

Ezen dilemmákat alapul véve a panel során más-más szemszögből igyekeztek a résztvevők megvilágítani azt, hogy miért is kell ezen kérdésekről (természetvédelem, fenntarthatóság, természetes ökoszisztémák, társadalmi kihívások, jólét és jóllét, életminőség stb.) beszélgetni.

A kapcsolódási pontok és szemléletek ütköztetése során az első felvetés az ökológia és ökonómia, a természet/természetvédelem és a gazdasági oldal között lejátszódó folyamatok áttekintése. Ezen tengely mentén példák segítségével lehetne leginkább felvillantani a lényeges eltéréseket. Az érdrageti (szabadidős) tó példája az emberi igények mesterséges feltámasztásáról szolt, amely már természeti konfliktusokat is okozott. Gazdasági oldalról az igények jogosságát a használattal igazolják (amely a legtöbb esetben nem reális, gazdasági hasznuk nem számottevő). Az érdragi városfejlesztési koncepció „zöld” vonala egy mocsárréti élővilág helyére tervezett mesterséges tavat, impozáns méretű beruházás keretében. De ennek a tónak nincs olyan eleme, ami beleillene egy kiegyensúlyozott ökológiai környezetbe: vízbetáplálása időszakos vízhozamú vízfolyásokra épült, nagy része a talajvízből táplálkozik. A tó sekély, nincs megfelelő atmoszája; az autópályák közelsége (szózája) miatt nem megfelelő a víz minősége – ez okozhatta az algásodást, amely hosszú távon számos plusz költséget (múszaki újításokat) jelent. Ezen ponton visszakanyarodhatunk ahhoz a kérdéshez, hogy az Érdragi Városligetben jelen lévő vízmennyiség használható-e erőforrásként, azaz pl. szolgál-e rekreációs célokat. Nagyon nehéz – az urbánus igényeknek való megfeleltetés miatt is – a rekreációs célokat definiálni; mivel a jelenlegi terület egy legelőként/zöldterületként lehet alkalmasabb lett volna erre, mint jelenlegi formájában. A beruházás negyedik évében úgy tapasztalják a szakemberek, hogy az ökológiai fenntarthatóság nem teljesült. Ezen példánál maradvá szemléletes a különféle invazív növény- és állatfajok gyors és általános jelenléte; az érdragi kisállatkereskedések gazdasági válság idején történő bezárása és az állatok (pl. az ékszerteknősök és a mocsárrákok) természetbe való be-és elengedése ökológiai katasztrófához vezetett; hosszú távon

fenntarthatatlanná téve a tavat és annak környezetét. Az invazív fajok természet- és egyéb károsító tevékenységét világította meg a gyalogakác példája is; melynek gyökérzete nagyon erős és áthatolhatatlan bozótot alkot, megszüntetve azt az életformát és ökoszisztémát amely pl. az ártéri legeltetésre alapozódott.

A második felvezetés, Madocsa példáján keresztül, a társadalmi egyeztetésre helyezte a hangsúlyt. 2017-ben az önkormányzat a falu legjobb szántóföldjét (140 hektáros terület) bányatelekké nyilvánította. A vállalkozó 40 évig kavics- és homokbányászatot akart végezni, az ő szemszögéből hangsúlyozva a pozitívumokat: adóbevétel, munkalehetőség, horgásztó stb. A Madocsáért Egyesület ebben az időszakban intézményesedett, elsődleges, de nem egyetlen feladatának a bánya elleni harcot tekintette. Az egyesület tagjai különböző szakértőkkel vették fel a kapcsolatot, illetve saját maguk is tanulni kezdtek, hogy megértsék mi övezheti egy bányanyitási folyamatot. Egyik negatívum a külszíni fejtés során megjelenő depressziós tölcser, ami a környező talajból szívja el a talajvizet. Ennek a tényezőnek a bemutatása azért kiemelten fontos, mivel a településen élők nagy része még mindig fő megélhetési forrásként a mezőgazdaságot jelöli meg, Kiemelt területként kellett vizsgálni azt is, hogy a bányászat, mint tájhasználat a jövőt jelenti-e a településen élők számára – amelyről ők maguk meg sem lettek kérdezve. Emiatt az egyesület népszavazást is kezdeményezett, egészen sikeres és egyöntetű vélemény keletkezett. A lakosság 72%-a vett részt a szavazáson és 96%-os volt az elutasítás. Egyértelmű vélemény született, de az eredmény a település jövőképét is megváltoztatta ezáltal. Madocsa szerencsés földrajzi fekvésének köszönhetően az identitásának részét képezi a Duna; az árvízvédelmi töltés miatt kialakított aszfaltozott utak kerékpárútként is funkcionálnak, amely a rekreációt keresők számára idilli környezetet eredményezett. A társadalmi oldal szempontjából kiemelendő megoldás lehet a lakosság érdekeltté tétele a saját környezet fenntartása, javítása érdekében. Egy-egy település identitásához hozzátartozik a tájkép is, így ezeket az értékeket, az erőforrásait (erő forrásait?) meg kell védenie akár a gazdasági érdekek ellenére is. Ezen példa az információhiány okozta kommunikációs zavarokra és a megelőzés fontosságára világított rá. A beszélgetés arra mutatott rá, hogy a természetvédelem során kiemelten kezelendő a munkamegosztás, közös szerepvállalás, nyitottság a civilek, civil szervezetek és az önkormányzatok között; a hatékony együttműködés hozhatná el a kollektív sikert. Így a társadalmi szövet minden szála megerősítésre kerülne.

A harmadik példa a Séd-patak esete: a Veszprémen átfolyó és a Sióba ömlő vízfolyás eredetileg karsztos forrásból táplálkozott. Többféle hasznosítási forma és rendezési elv létezett az elmúlt 200 évben a patakra vonatkozóan; mára egy leszűkült életterű, többségében mesterséges vízfolyást láthatunk, amely évtizedeken keresztül a vegyiüzemek csatornájaként szolgált. A patak jelenlegi kármentesítési folyamata (nehézfémektől való megtisztítás) során a halfauna nagy része veszélybe került. Részleges megoldásként kőből sarkantyúkat építettek a mederbe, amely a halaknak mesterséges üregeket teremt. A folyamatban így egy eldöntött helyzetbe sikerült pozitív módon beavatkozni, élőhelyeket teremteni, fenntartani. A természet önregenerálódó képességét alapul véve a szakértőknek kellő alázattal és felkészültséggel kell az ilyen és ehhez hasonló helyzeteket kezelni.

A fenntartható regionális fejlődést hangsúlyozva Gyűrűfű példája is felmerült. A 90-es évek elején önszerveződő kezdeményezésként indult a helyben helyiként jól érzem magam életérzés meghonosítása. A közösség mégsem volt képes teljes mértékben integrálódni sem a tájba, sem a települési egységbe (hiányzó tényezőként merülhetett fel a bizalom, a tudásátadás, az információ).

A panel fő üzenete: az erőforráshasznosítás során kompetenciákra, kommunikációra, koordinációra és kompromisszumokra van szükség a környezeti és a gazdasági fenntarthatóság prioritása mellett. Helyben mindenképpen az identitás részévé kell tenni a természeti erőforrásokat, mint értékeket. A 21. század kihívásaira adhatnának választ azon bevált gyakorlatok, ahol helyi és regionális közösségek, vállalkozók és önkormányzatok teljeskörűen ismerték meg térségük adottságait és a helyi természeti erőforrások kezelésére, menedzmentjére is figyelmet fordítottak. Előnyben vannak azok a települések, ahol tudatosan terveznek és az érintettek kommunikálnak egymással az erőforrások használatról, teret adva ezzel a fenntartható jövőképek és életminőséget javító scenáriók kialakításának.